

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Tavoitteet julkisten hankintojen tehokkuuden parantamisesta ja kustannussäästöistä sekä laadukkaiden julkisten palvelujen turvaamisesta ovat ehdottomasti kannatettavia, mutta tällä esityksellä ne eivät ole saavutettavissa. Esityksen vaikutustenarviointi on vähintäänkin puutteellinen. Esitys toteutuessaan aiheuttaisi mittavat muutuskustannukset ja säästöjen sijaan pidemmälläkin aikavälillä jatkuvien palvelujen kustannukset kasvavat merkittävästi.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

-

- **Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

Mikäli jokin yksittäinen sidosyksikkö käyttää asemaansa väärin, on selvää, että väärinkäyttöihin on puututtava, mutta emme tunnista emmekä hyväksy yleistystä hankintalain kiertämisestä sidosyksikön avulla. Sidosyksiköt jo nykyisellään usein hyvää hallintotapaa noudattaen valmistelevat hankintoihin huolellisesti ja markkinakartoitusta käyttäen toimien näin ollen omistaja-asiakkaidensa puolesta, ja tämä on jatkossakin turvattavissa mm. konserniohjein.

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esitetyt hankintojen pilkkomiset tai suunnitelma tarjouspyynnön uusimisesta, jos tarjouksia saadaan vain yksi, lisäävät työmäärää kohtuuttomasti ja pahimmillaan esitys jopa estää hankinnan toteuttamisen. Keinoilla ei voida taata tarjonnan lisääntymistä tai säästöjä.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen eikä toteuttamiskelpoinen. Vähimmäisomistusta koskeva vaatimus aiheuttaisi Virolahden kunnalle ja todennäköisesti myös muille pienille kunnille tarpeen lisätä omistustaan nykyisissä sidosyksiköissä. Virolahden kunta omistaa useista keskeisistä sidosyksiköistään kuten Kymijoen Ravintopalvelut Oy:stä, Kymenlaakson Jäte Oy:stä ja Kaakkois-Suomen Tieto Oy:stä huomattavasti alle 10 %. Pienen kunnan omistusosuuden kasvattaminen vaadittuun 10 % tasoon edellyttäisi taloudellisia resursseja sekä neuvotteluita yhtiöiden suurimpien omistajien kanssa, ja onnistuessaankin edellyttäisi kaiken muun lisäksi sitä, että suurimmat omistajat suostuvat vähentämään omistusosuuttaan sidosyksiköistä. Omistusjärjestelyt edellyttäisivät todennäköisesti myös lisärahoitustarpeita ja siten tarkoittaisivat kunnille lisävelanottoa.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Hallituksen tavoitteena on parantaa alueellista elinvoimaa ja yrittämisen edellytyksiä rajaamalla sidosyksiköiden mahdollisuuksia tuottaa palveluja, joissa on olemassa toimiva markkina ja hallitusohjelman mukaisen hankintayksiköiden 10 %:n vähimmäisomistuksen perusteena mainitaan kilpailun lisääminen sekä hankintojen kustannustehokkuus. Omistusosuuden näennäinen lisääminen ei todennäköisesti tuo pienen kunnan näkökulmasta sille mitään lisäarvoa, sillä olemassa olevat sidosyksiköt nykyiselläänkin toimiessaan suurempien kuntaomistajien konserniyhteisöinä noudattavat näiden ohjausta mm. konserniohjeiden ja hallitustyöskentelyn kautta. Sidosyksiköiden toiminnan rajoittamisella ei todennäköisesti paranneta alueellista elinvoimaa eikä paranneta markkinalla toimivien muiden yhtiöiden asemaa.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Suurella todennäköisyydellä hallituksen sinänsä hyvä tavoite tulee aiheuttamaan lisärekryointitarpeita, velkaantumista sekä kustannusten nousua Virolahdelle ja muille pienille kunnille. Lisäksi riskinä on se, että palvelutaso tulee laskemaan palveluiden siirtyessä mahdollisesti suuremmille yksiköille, jotka eivät välttämättä toimi paikallisesti toisin kuin tämänhetkiset Virolahden sidosyksiköt.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Virolahden kunta tulee käynnistämään neuvottelut mahdollisuudesta lisätä omistusosuuttaan sidosyksiköissä. Todennäköisesti tämä ei kuitenkaan ole taloudellisesti mahdollista. Tämän johdosta Virolahti tulee irtaantumaan jollakin aikavälillä sidosyksiköistä ja kunta joutuu selvittämään aiemmin sidosyksiköiltä hankittujen palvelujen hankkimista muuta kautta.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Mitään hyötyjä ei ole nähtävissä, pelkästään haittoja nykytilanteeseen verraten, niin kertaluontoisten muutuskustannusten kuin jatkuvien palvelujen korkeampien hintojen myötä. Suurimpia häviäjiä ovat pienosakkaat, mutta muutos tulisi suurella todennäköisyydellä vaikuttamaan kielteisesti myös suurempiin kuntiin ja hyvinvointialueisiin.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Siirtymäaika ei ole lainkaan realistinen. Mikäli esitys toteutuu, on siirtymäajan oltava huomattavasti suunniteltua pidempi, jotta muutos olisi edes osin mahdollista toteuttaa kuntien, hyvinvointialueiden ja muiden julkishallinnon toimijoiden palveluja vaarantamatta, jos se on edes mahdollista. Riski palvelujen vaarantumiseen on merkittävä heti esityksen toteutuessa, kun kilpailu osaajista ja muista vaadittavista resursseista alkaa. Tarvittavaa osaajaresurssia ei ole kaikille tarjolla ja kustannukset nousevat väistämättä tällaisen kilpailun myötä.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Virolahden kunnan tulee selvittää, miten sidosyksiköiltä ostetut palvelut tullaan järjestämään. Tämä edellyttää neuvotteluita muiden kuntien kanssa, mikäli Virolahti päätyy hankkimaan jotain palvelua kunnalta, joka on ottanut aiemmin sidosyksikön tuottaman palvelun omaksi tuotannokseen. Lisäksi kunnan tulee selvittää, onko jokin nyt sidosyksiköltä ostettu palvelu tuotettavissa kustannustehokkaasti kunnan omana tuotantona. Mikäli aiemmin sidosyksiköiltä ostetut palvelut päädytään ostamaan markkinoilta, vaatii tämä kilpailutuksen ja pienessä kunnassa kohtuuttomasti henkilöstöressurssien uudelleenjärjestelyjä. Joka tapauksessa tarkoituksenmukaisimman toteutustavan valinta tulee viemään aikaa, jotta palvelut saadaan tuotettua tarkoituksenmukaisesti ja mahdollisimman kustannustehokkaasti.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Kuten edellä jo todetaan, sidosyksiköiden omistusosuusvaatimus ei ole miltään osin toimiva tai toivottava ratkaisu eikä takaa haluttuja tavoitteita. Sen sijaan on tarkoituksenmukaista valvoa voimassa olevien lakien noudattamista ja puuttua mahdollisiin väärinkäytöksiin.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Esitys ei paranna Virolahden kunnan turvallisuutta tai huoltovarmuutta, päinvastoin. Sen sijaan kokonaispalvelua tuottavan sidosyksikön toimesta varmistetaan tarvittavien palveluiden tuottaminen myös poikkeusoloissa. Julkishallinnon mahdollisuudet ostaa vastaavaa osaamista markkinoilta ovat rajalliset, ja mikäli palveluja joltain osin olisi tarjolla, ne olisivat erittäin kalliita. Poikkeusoloissa avun tarvitsijoita on runsaasti ja tarjoajia vähän.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?

-

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

-

Heinänen Topi
Virolahden kunta